

אקסודוס - מורשת של הליכה נחושה אל היעד

ערן גלזר*

המרכז לפיתוח מנהיגות באריאל הוקם בשנת 2010. בחזון המרכז, שהוצג עם הקמתו, צוינה יניקה ערכית מסיפורי התנ"ך כמאפשרת בניית תהליך חינוכי. המשתתפים בפעילות המרכז מתמודדים עם משימות שמחייבות מנהיגות, שיתוף פעולה וקבלת החלטות משותפות וצועדים בנתיב ההתגברות על הקשיים עד ההגעה אל היעד.

בעשור האחרון, פותחה תוכנית המבוססת על פעילות חוץ התנסותית, המשלבת חוויה אתגרית עם דיונים בנושאים ערכיים. במאמר זה, נציג את שורשי התוכנית במתקן "אקסודוס" ונבהיר את החוט המקשר בין סיפורי המורשת של עם ישראל לפעילות הקבוצתית הייחודית במתקן זה.

מתקן אקסודוס, המרכז הארצי לפיתוח מנהיגות, צילום: סמואל רוברטס

מתקן הפעילות בגובה "אקסודוס" מבוסס על המורשת ההיסטורית של עם ישראל. בחרנו לחבר שני סיפורים מרכזיים בתולדותינו אשר מייצגים את הרעיון המרכזי של הפעילות במתקן.¹

מסיפור יציאת מצרים, למדנו כי בני ישראל - שיצאו מעבדות במצרים לחירות בהנהגת משה - הגיעו לים סוף כשפרעה וצבאו רודפים אחריהם. בני ישראל צעדו אחרי משה והאמינו ביכולתו להנהיג אותם. במציאות של אי ודאות, יש תקווה, יש אמונה ויש יעד. משה קרא לעם ישראל להתייבב: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירְאוּ הַתְּצַבּוּ וְרֵאֵי אֵת וְשִׁיעַת יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם" (שמות יד, יג). מרבית הצועדים אחרי משה לא ראו אותו כלל ורק שמעו את הבטחתו ושמו בו את מבטחם. משה מסמל את המנהיגות המובילה והמאחדת. הוא הצעיד את עמו ליעד שפרטיו אינם ברורים, והעם נענה לו בשל הביטחון

*ערן גלזר הוא מנהל המרכז הארצי לפיתוח מנהיגות באריאל. מכהן בתפקיד יושב ראש התאחדות הצופים והצופות בישראל (בהתנדבות). בעבר ריכז פרויקטים במועצת תנועות הנוער בישראל. כל הזכויות על התמונות שמורות למרכז הארצי לפיתוח מנהיגות באריאל.

¹להרחבה על אודות המרכז, ראו: גלזר, ע' (2021), "המרכז הארצי לפיתוח מנהיגות באריאל - למען מנהיגות משרתת בדורות הבאים", בתוך: 'דרור, א', שיש וי', אשוש (עורכים), הטיוטל ככלי חינוכי-ערכי, 10. עמ' 129-139.

תקשורתי עצום. אחרי כשנה, הצליחו המעפילים להגיע למדינת ישראל (על פי: "אקסודוס": יציאת אירופה תש"ז, באתר מט"ח).

נחישותם של המעפילים, עמידתם מול הצבא הבריטי שניסה להורידם בכוח מהאונייה ומסעם הקשה אל היעד, אל ארץ ישראל, מסמלים את המשך המורשת של עם ישראל שהתקדם בנחישות אל היעד בעקבות מנהיגיו. בדומה לבני ישראל שיצאו ממצרים, גם המעפילים היו בדרכם ליעד לא מוכר שסימל בעיניהם את האיחוד עם עם ותקומה בחייהם החדשים.

במתקן "אקסודוס", האתגר של המשתתפים הוא להצליח במשימה קבוצתית שמחייבת שיתוף פעולה וגילוי אחריות ומנהיגות כדי להגיע להצלחה. מצד אחד, יש כאן שותפות בין חברי הקבוצה, שללא שיתוף פעולה והליכה משותפת לא יצליחו במשימה. מצד אחר, יש כאן אי ודאות והמשימה מתחילה באי ידיעה כיצד יתגברו על האתגר. כאן בא לידי ביטוי המסע שבסיסו אמון ואמונה.

"עמדנו מתחת למתקן, תיאר אחד המשתתפים בפעילות, "היה חשש, תחושה של חוסר ביטחון, כאילו שאנחנו עומדים לצאת למשימה שממקומנו לרגלי המתקן לא ברור לנו איך נצליח לעמוד בה."

המשתתפים שומעים את שני סיפורי המורשת המכוננים של עם ישראל, דנים ומעלים שאלות ואז חוברים יחדיו לביצוע משימה מאתגרת, בשיתוף פעולה ובמתן אמון במי שבחרו להנהיג אותם ובחבריהם למשימה.

בשלב התכנון הראשוני, הגדרנו את שלבי המשימה ואת הצורך בעבודת צוות, בהנהגה ובהחלטה שמתקדמים אל היעד. בשיחת הפתיחה, התבקש חיבור למורשת כפרק מקדים שמוביל להכרה שגם בימינו יש לנו מחויבות ואחריות. בחרנו בסיפור המורשת המיוחד שגלום ביציאת מצרים ובסיפור אוניית המעפילים יציאת אירופה תש"ז, אקסודוס. ככל שהתקדמנו, מצאנו מוטיבים משותפים לשני הסיפורים, סיפוריהם של אנשים שמחבר אותם הרצון להגשים את היעד, להגיע לאפשרות להתגבש לעם ולהתחיל בחיים חדשים. הבנו עד כמה שני הסיפורים ההיסטוריים מתחברים למהות של עשייה ושל עמידה משותפת ביעד שמציבים לעצמנו, כפי שבא לידי ביטוי במתקן אקסודוס.

בשיחה שקודמת לעלייה למתקן, אנחנו מחברים את המשתתפים לתולדות עם ישראל. שיחה זו מובילה אותם להרגיש חלק מהעם, להתאסף ולדבוק ביעד משותף בהובלת ההנהגה. אי הוודאות וסימני השאלה לא עצרו את בני ישראל או את המעפילים. הם היו חדורי אמונה ונכונים להסתכן כדי להגשים את החזון וכדי להגיע אל היעד.

המרכז הארצי לפיתוח מנהיגות ממבט ציפור צילום: יואל דייזיס

בו ובדרכו ובשל הרצון המשותף להימלט ממצאות בלתי אפשרית לחיים חדשים. אמון ואמונה אפשרו את המסע, את הרעיון שנמשך לאורך הדורות - את המסע מעבודות לחירות בדרך לארץ המבטוחת.

אוניית ההעפלה "אקסודוס" נקראה בשם זה כדי לחבר את סיפור פליטי השואה שמנסים בכל כוחם להגיע לארץ ישראל עם המורשת ההיסטורית של יציאת מצרים, שנקראה אקסודוס בתרגומי התנ"ך ללטינית, ליוונית ולשפות נוספות.

אוניית המעפילים אקסודוס, מתוך: ויקיפדיה

ב-11 ביולי 1947, הפליגה הספינה מצרפת ועל סיפונה למעלה מ-4,500 מעפילים פליטי שואה, בהם ילדים, נשים וגברים. לאורך כל הדרך, עקבו משחתות בריטיות אחרי הספינה אקסודוס. ממש לפני הגעתה לחופי הארץ נתפסה הספינה, וחיילים בריטיים הצליחו לעלות לסיפונה. המעפילים הורדו אחרי מאבק שבו נהרגו שני מעפילים ומתנדב. הם הועלו לספינות שנועדו להחזיר אותם לאירופה. בשל סירוב ממשלת צרפת לקבל לשטחה נוסעים שלא הסכימו לרדת מרצונם, הועברו המעפילים למחנות מעצר בגרמניה. השבתם של פליטי השואה למחנות מוקפים גדרות תיל בגרמניה עוררה הד

ונמשכת שיירה
מן המאה שעברה
רחוקים כבר היוצאים
איכרים וחלוצים
שעמלו עבדו בפרך
בלי לראות את סוף הדרך
ועכשיו עוברים אנחנו
לא שקטנו ולא נחנו
לא ימשיכו בלעדינו
זוהי הרפתקת חיינו.

מורשת משמעה שדור מוריש לדור הבא אחריו ושרשרת נמשכת. כך במתקן אקסודוס וכך במתקנים נוספים במרכז הארצי לפיתוח מנהיגות, המשלבים סיפורי גבורה מהמקורות ומיישמים את לקחיהם בהיסטוריה המודרנית.

סיפור יציאת מצרים הוא סיפור מכונן במורשת היהודית. גם לסיפור מעפילי האונייה יציאת אירופה תש"ז, אקסודוס, שמור מקום של כבוד במורשת העם. אנחנו מאמינים שראוי לחבר את הפעילות הייחודית המחייבת ביטחון ביעד וביכולת לעמוד בו אל סיפורי המורשת ולהגיע דרך החיבור למסר מרכזי בהווה הישראלית: **לא ימשיכו בלעדינו.**

רשימת מקורות

"אקסודוס: יציאת אירופה תש"ז", אתר מט"ח, **תולדות**, אתר ההיסטוריה, המרכז לטכנולוגיה חינוכית.
גלזר, ע' (2021), "המרכז הארצי לפיתוח מנהיגות בארץ - למען מנהיגות משרתת בדורות הבאים", בתוך: י', דרוך, א', שיש וי', אשוח (עורכים), **הטיול ככלי חינוכי-ערכי, 10**.
מוהר, ע' (1987), "שיר השיירה", בתוך: אלבום **על גבול האור**, ביצוע אריק איינשטיין, לחן יוני עממי, MMC.
תנ"ך, ספר שמות.

כך חייבים להתנהל גם בביצוע האתגר של מתקן אקסודוס. המשתתפים עולים לגובה ונדרשים לעבור מסלול קבוצתי. היכולת לעבור את המסלול תלויה במתן סיוע פיזי, בשיתוף פעולה ובביצוע משימות משותפות שמסתמכים בהן זה על זה. המשאב המרכזי הוא חברי הקבוצה והדרך המשותפת שקבעו כיעד (הארץ המובטחת של הקבוצה).

פעילות קבוצתית במתקן אקסודוס

החיבור של המשתתפים לשני סיפורי המורשת משמעותי במיוחד לתחילת ביצוע המשימה. המדריכים מסתמכים מהסיפור ושואבים ממנו את רעיון השותפות וההנהגה הנחוצים לביצוע האתגר. המשתתפים נכנסים מהר מאד לאווירה מתאימה ומייד מחלקים תפקידים ומתכננים כיצד להתקדם.

הפעילות במתקן אקסודוס מתבססת על רעיון שמתואר בסיפורי המורשת של עם ישראל ומיישמת אותו בפעילות. לכאורה, סיפור המורשת הוא רק מבוא לפעילות. אולם, למעשה, החיבור בין הסיפור לאתגר מכניס את המשתתפים לסיפור המורשת כשותפים למוטיב המרכזי שבו: הצטרפות משותפת למסע אל יעד למרות כל הקשיים והתקלות שבדרך.

בשיחה אחרי הירידה מהמתקן, אמר אחד המשתתפים: "לפני שעלינו למתקן לא ממש הקשבתי לסיפור על חציית ים סוף ועל מעפילי אקסודוס. כשהיינו למעלה ניסינו להחליט כיצד להתקדם כקבוצה, ואחרי כמה טעויות הצלחנו. ועכשיו, כשירדנו חזרה, אני מרגיש שהחיבור לסיפור המורשת ממש מתאים. תכלס, גם אנחנו התאחדנו ושיתפנו פעולה כדי להגיע אל היעד."

לתפיסתנו, פעילות אתגרית אינה רק פעולה ממוקדת שכל תכליתה לבצע משימה. אנחנו מאמינים שההצלחה בתכנון המשימות ובביצוען יוצרת חוויה של לכידות ושל קבלת אחריות משותפת. המשתתפים, בין אם תלמידי תיכון או מדריכי תנועות נוער בין אם קציני משטרה שיצאו ליום אתגרי, חווים תהליך של התחברות למורשת שבמרכזה דבקות במטרה וגיבוש לצורך הליכה משותפת.

במתקן אקסודוס, בחרנו להמחיש את החיבור המתבקש למורשת עם ישראל באמצעות שילוב בין סיפור יציאת מצרים התנכי וסיפור מעפילי אקסודוס שעשו דרכם לארץ ישראל להילחם בה על הקמת המדינה ובין מציאות ימינו אנו, שבהם אנו כאזרחים נדרשים עדיין להירתם ליעדים לאומיים משמעותיים.

הפעילות במתקן זה מיישמת עקרונות של למידה חווייתית ושל חיבור לשורשיות - מסע הדורות. כמילותיו של עלי מוהר ב"שיר השיירה" (מוהר, ע', 1987):